

Lipno slaví 60 let existence!

ZE ŽIVOTA MNÍKA JEDNOVOUSÉHO

Jak to bylo s mníky na Lipně (2)

Mník jednovousý je odedávna jediným sladkovodním rybím druhem z čeledi ryb treskovitých (mořských ryb) s jedním vousem na spodní čelisti. Víme, že mník ve sladké vodě téměř celé severní polokoule **preferuje** prostředí s nízkou teplotou a dostatkem kyslíku.

text: Jiří Vostradovský foto: autor a jeho archiv

Dnes už je málo pamětníků – lovců mníků – vzpomínajících na dobu před 60 lety, kdy na Lipně nastal ráj i pro tento ne zcela běžný druh ryb. Proč tomu tak bylo? Část původního toku Vltavy (cca 44 km), postupně zmizela pod hladinou nádrže. Mník byl v této části řeky běžnou rybou, místy byl dokonce početnější než jiné druhy. Podobně tomu bylo i v několika přítocích. Do dalších mníci vpluli často až po uzavření průtoku hrází nádrže a během stoupání hladiny. Mníci do nich a jejich zatopených koryt vplouvali s ohledem na příznivější životní podmínky, než v počínajícím prostředí nádrže. Leckde se u přítoků (také ve Vltavě) v zimním období vytřeli. Přítoky se staly od počátku pro nádrž významné z hlediska kvality prostředí i svojí vodnatostí. Od počátku se podílely na průtoku v řece (v Lipně nad Vltavou u hráze nádrže navýšením o cca 31 %). Pro lepší pochopení významu přítoků pro tuto zatopenou část Vltavy lze uvést poměry ve Vltavě v Želnavě, tj. zhruba na horním začátku nádrže, kde průměrný průtok řeky činil 9,7 m³/s a v místě hráze už 14 m³/s. Přítoky se staly krátce po napuštění nádrže důležitými místy pro dočasné přežití několika malých původních říčních druhů ryb, včetně mníka. Největším levostranným přítokem byl Olšinský potok (Olšina) s průtokem přes 1 m³/s, ovlivňovaný největším šumavským stejnojmenným

rybníkem o ploše 110 ha. Z něj se do nádrže dostávaly od počátku některé druhy ryb, jako např. okouni, ale i další druhy, které se ihned v nové nádrži usídlily a vytřely. Právě okouni se stali nejvýznamnější potravní složkou mníků. Ostatních levostranných přítoků je také více, například Lukavický, Černý – většinou v délce stovek metrů nebo několika km a jen výjimečně více a s průtokem do desítek max. stovek sekundových litrů. Z pravé příhraniční strany je nejvýznamnější Nivský potok se 180 l/s, ale i Pestřice, Ježová a další. Vodnatostí méně významné, ale pro mníky skvělé. Svým prostředím odpovídaly pstruhovému charakteru. Po krátkodobém prvotním zimním, částečném napuštění nádrže, s následným poklesem hladiny (poprvé polovině roku 1958) zůstalo na březích v různých prohlubních (dokonce i v slápotách po rybnících) všude plno malých tohotočasných mníků. Proč tomu tak bylo? Hladina dosáhla začátkem roku asi jen třetinu budoucí plochy Lipna. Vytvořily se však mimořádné potravní podmínky pro přežívání plůdku nově rozených potomků původních „říčních“ mníků, narozených v předchozí zimě. Rozkládající se porosty trav a dalšího rostlinného pokryvu dna znamenalo, že plůdek v mělkém pobřeží nalézal pro výživu a přežití mimořádné podmínky. Pro zajímavost uvedu několik údajů o nabídce potravy v tomto období, zjištěných výzkumníky z VÚV v Praze.

Vírníků bylo kolem 1500 jedinců v 1 l vody, perlooček a klanonožců 430 v 1 l vody atd. Bylo toho tolik, že bohatě oživená odtékající voda z Lipna do papíren v Loučovicích (s intenzivnějším hnědavým zbarvením) ohrozila exportní možnosti výrobků. Po dlouhou dobu jsem si uchovával jejich vzorky s vlosovanými tělíčky drobných perlooček a buchanek. V době rychlého zvyšování hladiny a za bezvětří se zhoršily kyslíkové poměry v nejspodnější nehlubší části nádrže. Například v příhrázovém prostředí se strmějšími břehy bylo při břehu na návětrné straně po krátkou dobu možno pozorovat množství uhynulých vranek, mihulí a také malých mníků. Zpočátku jsem na Lipno z VÚRH ve Vodňanech společně s pracovníky z VÚV Praha jen dojížděl. Následně jsem se k nádrži odstěhoval a zůstal tam s manželkou (vzděláním také rybářkou) dvanáct let a měl tak možnost „nástup a ústup“ mníčí populace sledovat.

Narození tohotočasných mníků se zdržovali spíše v mělkých, provzdušněných místech při břehu

Dokud je vlnění s abrazí břehů nevyplulo a množství úkrytů a také vhodné potraviny se nesnížilo. Větší mníci (původem z řeky) v novém prostředí upřednostnili tmavá a chladnější stanoviště v zatápených, destrukcemi rozvalených kamenných budovách původních osad (ve Frymburku, Výto-